

de a nyomtatásban megjelent képek katalógusa ennek sokszorosát tárja fel. Köztük a nagyobbik hányad egyedülálló dokumentum. Készülő, kb. 100 000 tételes képbibliográfiánk jelentős része üzemtörténeti adalék. Az ilyen képkatalógus készítését a megyei könyvtárak is megkezdték.

Szót érdemel az *életrajzi és arcképkatalógus*, amelyben a településhez születés, munkásság, lakás vagy egyéb módon kötődő személyiségek méltatása, munkássága, nekrológja, illetve arcképének lelőhelye található. Sok egyéb katalógus és karterék mellett a könyvtárak jelentős szolgáltatása a kérésre készített kisebb téma bibliográfiája is.

Szolgáltatásaink mellett a könyvtárak is igénylik a kutatók, az üzemek támogatását. A kötelespéldányrendelet pl. nem ad teljes biztosítékot arra, hogy a hazai nyomdatermek hiánytalanul eljussanak a könyvtárakba. Segítsék hát a könyvtárost a dokumentumok gyűjtésében, mert a könyvtár hosszú időre megőrzi a múlt emlékeit. A honismereti mozgalom résztvevőit, az üzemtörténet kutatókat is több szál köti a könyvtárakhoz, ha az ott talált értékek igénybevétele mellett azok gyarapításában is részt vállalnak.

Dr. Szikossy Ferenc:

A múzeumi pályázatok hely- és üzemtörténeti eredményei

A Kulturális Minisztérium kezdeményezésére a két országos történeti múzeum: a Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum már több éve meghirdeti a múzeumi terület országos új- és legújabb kori történeti pályázatát. Olyan úton indultunk el, amelyen a néprajz már előttünk járt. Feladatunkra, tehát kötelességünkre azok a pályamunkák hívták fel a figyelmünket, amelyeket a Néprajzi Múzeum adattára évről-évre illetékességből átküldött hozzánk.

Természetesen alkalmanként mi is írtunk ki különféle meghatározott témákban célpályázatokat, de az országos igény kielégítésére ezek nem voltak elegendőek.

Velük együtt és párhuzamosan már mintegy két évtizede, a legkülönbözőbb szervezetek, intézmények folyamatosan hirdettek meg pályázatokat. Óriási szellemi energia befektetésével a pályaművek ezrei készültek el, az adatok tízezreit tárta fel a szorgos kutatómunka. És ezek többsége sajnos elveszett az utókor számára. A pályázatok többségét öltetszerűen hirdették meg és az eredmények szétszórtan találhatóak meg különféle irattárak mélyén, ha azóta ki nem selejtezték azokat. Óriási az a veszteség is, amelyet a mellékletek pusztulása jelentett: jegyzőkönyvek, rölapok, igazolványok, plakátok, eredeti fényképek stb.

Természetesen igazságtalan lennék, ha csak eimarasztalólag szólnék az országos pályázati rendszer kialakulását megelőző korszakról, hiszen tényleges problémái ellenére tömegmozgalom volt ez. Nem egy intézmény komoly szellemi energiát fektetett irányításába. A honismereti munka és mozgalom ebből a bölcsőből is eredt, és egy-egy szakkört sok esetben pályamű megírása hozott létre.

A kezdeti szervezeti problémákban szerepet játszott az is, hogy a többi hagyományos muzeológiai szakág mellett az új- és a legújabb kori történeti muzeológia még gyenge volt, ekkor kezdte bontogatni szárnyait.

A felszabadulás utáni korban a magyar muzeológia egyik legjelentősebb eredménye, hogy a történettudomány bevonult a múzeumi szakágak közé. Az 1960-as évek elején vált csak országosan elfogadottá; ekkor jönnek létre a megyei múzeumi szervezeteken belül az új- és legújabb kori történeti gyűjtemények. Ezt a folyamatot nagyban elősegítették a kapitalizmus és a szocializmus korszakával foglalkozó történeti muzeológia fejlesztésére kiadott minisztériumi irányelvek. Hasonló irányelvek készültek a múzeumok technikátörténeti és termeléstörténeti gyűjteményeinek fejlesztésére is.

A magyar múzeumügynek az utóbbi évtizedben tapasztalható fejlődése, a mintegy 400 múzeumból és kiállítóhelyből összetevődő hálózat a korábnál lényegesen nagyobb lehetőséget biztosít a múzeumi munka tartalmi fejlesztésére. 1977 végére már 118 új- és legújabb koros történész muzeológus dolgozott. A megyei múzeumi szervezetek többségében a történész muzeológusok már osztályá szervezeten tevékenykednek. Munkájuk kronológiailag a XVIII. század végétől napjainkig tart, és tevé-

kenységük minden megyére — összességükben az egész országra — kiterjed. A minisztériumi irányelveknek megfelelően már számos helyen kialakultak az ipartörténeti, műszaki gyűjtemények is. Ezek többsége szervezetenként a történeti osztályhoz tartozik.

Az új- és legújabb kori történeti témák potenciális lelőhelyeinek száma szinte megszámlálhatatlan. Ebből következően az új- és legújabb kori történeti muzeológia eredményességének nélkülözhetetlen feltétele a tömegkapcsolat. Ennek eleve adott kerete a Hazafias Népfrent honismereti aktívahálózata, a történelemhez, a múzeumi tevékenységhez vonzó tanuló és felnőttek szakkörei, a szocialista brigádokkal kibontakozó jó kapcsolat. A tömegkapcsolatnak a része az országos pályázat is, amelynek öt éves tervében kiemelt témákat határoztunk meg. A középpontban eddig az életmód kutatása volt.

Pályázati rendszerünk egyre szélesedett: a Hazafias Népfrent, a Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum közös pályázatához először a KISZ KB csatlakozott és már 1976-ban a felhívásunkra 197 ifjúsági pályamű érkezett. Felhívásaink címében eddig mindig csak a helytörténet szerepelt. Az 1979-es évi új felhívásunk kibővült az üzemtörténettel. Ezzel nemcsak tematikailag vált teljesebbé, hanem a meghirdetők körével is. Megtaláljuk közöttük mindazokat, akiknek érdeke a hely- és üzemtörténeti kutatás. Pályázatunkat két kategóriában hirdetjük meg. A Tanácsköztársaság győzelmének 60. évfordulójára várjuk az ezzel a témával foglalkozó pályaműveket. Felhívásunk másik egységét az üzemtörténeti kutatás alkotja, középpontjában az államosítás és a szocialista ipar kialakulásának kezdetei. A pályázat múzeumi pályázat is, ezért szeretném felhívni a figyelmet arra a szerényen meghűződő mondatra, hogy ebben a kategóriában üzemtörténeti gyűjtemények létrehozásával is lehet pályázni.

Az országos pályázat része a honismereti munkának, és az a munka, a múlt és a jelen kutatása jól szolgálja a szocialista hazafiságra, az internacionalizmusra nevelés, a szocialista hazához, a közösséghez való kötődés ügyét.¹

Karsai Elek:

A gyűjtőmunka és a krónikairás segítése az ipari és mezőgazdasági üzemekben, vállalatoknál, intézményeknél

A Szakszervezetek Országos Tanácsa megbízásából tisztelettel köszöntöm a konferencia elnökségét, a konferencia minden résztvevőjét. Elismeréssel és különös megbecsüléssel kell szólni a konferencia összehívásának tényéről, és arról, hogy a konferencia témájaként rendkívül fontos és időszerű kérdést: az általános és az üzemtörténet kapcsolódásainak, közművelődési és mozgalmi feladatainak vizsgálatát, elemző összegezését tűzte napirendre.

A üzemtörténetírás és a szakszervezeti mozgalom történetének írása szoros szálakkal kötődött, kötődik ma is egymáshoz, s az idők folyamán mind kiterjedtebbé és gazdagabbá vált a munkásmozgalom erősödésével. A magyar munkásmozgalom kapitalizmuskori fejlődésének egyik sajátossága, hogy a mozgalmi élet kerete a szakszervezet volt. Az üzemtörténet, amelynek nélkülözhetetlen alkotóeleme az adott üzemben dolgozó munkások helyzetének — és természetesen gazdasági és politikai küzdelmeinek — leírása, elemzése, a maga teljességében és komplexitásában tükrözi tehát a szakszervezeti mozgalom történetét is, a szakszervezetek harcát a társadalmi és szociális igazságért, a munkásság osztályá szerveződéséért, kulturális felemelkedéséért. Ezért a szakszervezeteknek, már csak saját történetük, múltjuk feltárása érdekében is hasznos és szükséges az üzemtörténeti kutató- és gyűjtőmunka, az üzemtörténetírás támogatása.

A SZOT Elnökségének elmúlt évi, A szakszervezetek feladatairól a dolgozók nevelésében című határozata nyomatékosan hangsúlyozza: „Forradalmi hagyományaink szerves részei az elmúlt három évtizedben született szocialista vívmányok, sikerek. Ezek megbecsülése és gondozása kiapadhatatlan forrása a szocialista hazafi-

¹ A pályázati felhívás szövegét ld. a 63. oldalon. (Szerk.)